

Majú zvieratá ducha?

O rozdiel medzi človekom a zvierat'om

Emil Páleš

Naším dávny predkom by nikdy ani len na um nezišlo, aby dajakým spôsobom kládli znamienko rovnosti medzi seba a zvieratá. Vo svojich najstarších mýtoch všetky staroveké národy napospol svedčia o sebe, že človek je nebeského pôvodu, a do zvierat'a tejto zeme sa len "nasťahoval", vtelil v určitom štádiu svojej evolúcie.

Ved' v časoch, keď prítomnosť duchovných bytostí bola pre každého človeka ešte živým zážitkom, by aj materializmus, ako ho poznáme dnes, bol niečím nemožným. V priebehu tisícročí však človek čoraz viac obracal pozornosť k svojmu pozemskému životu a práci; a úmerne tomu sa povedomie nebeských svetov a jeho vlastnej duchovnej podstaty dostávalo čoraz viac do úzadia.

Takže už Aristoteles pociťoval potrebu uvádzať na správnu mieru prvých predchodcov materialistov, ako Anaxagora¹ alebo Demokrita. V tom čase sa síce ešte všetci zhodli na tom, že človek aj zvieratá majú dušu, ale pojmy ako duša, duch sa stávali čoraz ploskejšími, takže sa začali nakoniec navzájom zamieňať:

*"Demokritos... totiž dušu a mysliačeho ducha pokladá proste za to isté; ... nepokladá teda mysliačeho ducha za mohutnosť, ktorej úlohou je poznávať pravdu, ale dušu a ducha prehlasuje za to isté. Avšak Anaxagoras sa o tom vyjadruje menej jasne; na mnohých miestach nazýva síce ducha pôvodcom krásna a dokonalosti, inde však zase hovorí, že tento duch je duša; lebo je vraj vo všetkých živých bytostiach, vo veľkých aj malých, v dokonalých i menej dokonalých. Nezdá sa však, že by duch... bol vo všetkých bytostiach, ba nie je ani vo všetkých ľuďoch rovnako."*²

V priebehu nasledujúcich dvoch tisícročí udalosti nabrali rýchly spád: Najprv katolícka cirkev sama uprela človeku ducha,³ potom niektoré protestantské cirkvi aj dušu, takže Marxovi, Engelsovi a Leninovi už nezosaltruistávalo, než urobiť posledný krok, a prehlásiť, že človek je len vyššia forma organizácie hmoty. **Na prelome 19./20. storočia sa človek stotožnil so svojím fyzickým hmotným telom do tej miery, že uveril, že nie je nič viac, ako produkt pozemskej, zvieracej evolúcie.** Lebo samotné fyzické telo človeka sa od fyzického tela zvierat'a skutočne nelíši ničím zásadným - je len vyššou formou organizácie tela zvieracieho.

1 Anaxagoras (485-411 pr. Kr.) musel ujsť z Atén, pretože začal tvrdiť, že nebeské telesá nie sú bohovia, ale rozžeravené kamene.

2 Aristoteles: O duši. Rezek, 1995, 404a:28-404b:7.

3 Na 8. ekumenickom koncile v r. 869

Ak však chceme pochopiť ten závažný rozdiel medzi človekom a zvieratom, musíme hľadať to, čo zorganizovalo jeho hmotné telo do vyššej formy, čo ho vzpriamilo, čo spôsobilo, že jeho objem mozgu sa znásobil atď.⁴ Slovom, musíme brať zreteľ na tie vyššie duchovne-duševné články človeka, ktoré zvieratá chýbajú.

Túto vyššiu podstatu človeka však dnešné ľudstvo prakticky ignoruje; takže už nenachádza medzi sebou a zvieratom skoro žiaden kvalitatívny rozdiel.

JE ČLOVEK LEN INTELIGENTNĚJŠIE ZVIERA?

Nedávno vyšla v českom preklade kniha francúza Jeana Prieura "Duše zvierat".⁵ Táto kniha začína snahou ukázať, že aj zvieratá sú pociťujúce bytosti; ale končí tým, že medzi dušou človeka a zvieratá nie je žiaden zásadný rozdiel; snáď len v tom, že človek má väčšie kombinačné schopnosti, silnejší intelekt. Prieur pripisuje zvieratám nesmrteľnú individuálnu dušu a všetky ľudské schopnosti, vrátane vyšších citov, morálky, svedomia a kresťanských cností: *"Rozumí-li se duší netělesná část bytosti, sídlo citlivosti, chápání a vůle, zdroj myšlení, sympatií a citů, pak zvířata duši mají. Rozumíme-li duši odvahu, vyšší city, základní mravní instinkty, pak zvířata duši mají... Zvířata jsou bytosti ovládané citem v každém smyslu tohoto slova: citem ve smyslu jasného vědomí... radosti, strachu, smutku, lásky, přátelství, něhy, smyslnosti, obdivu, altruismu, soucitu, pomstychtivosti... Dokážou zvířata vnímat krásu?... Existuje pro ně pojem dobra a zla? Myslím, že je to stejné jako u lidí... Jejich věrnost a láska je záležitost svobodné vůle... Neznají Písmo svaté, ale přesto se podle něho chovají... Projevují to, čemu říkáme milosrdenství, soucit, vzájemná pomoc, solidarita, láska... Psi zločinnost je neporovnatelně menší ve srovnání s lidskou..."*

Tieto Prieurove výroky by sme museli považovať za naivné, a celkom nehodné filozofickej polemiky, keby si to myslel len on sám, keby jeho kniha skutočne nereprezentovala mienku veľkého počtu ľudí. Na mojich cestách po Slovensku som sa presvedčil, že podstata rozdielu medzi človekom a zvieratom je ľuďom dokonale nejasná. Spomedzi stoviek až tisícov ľudí som našiel vždy iba niekoľkých jednotlivcov, ktorí by dokázali podstatu tohto rozdielu vedome sformulovať.

V jednom slovenskom meste som napríklad odprednášal štyri hodiny o duchovnej podstate človeka. Keď sme si potom sadli v užšom kruhu, všetci ma pravda potľapkávali po pleci a uisťovali, že prednáška bola výborná, že sú ňou nadšení, a veľmi dobre rozumejú, čo som im chcel povedať. Ani nie päť minút potom sa pochválili tým, že majú v kruhu jasnovidného priateľa, ktorý vidí minulé životy; ten bol vraj v minulom živote psom, a ešte jeden budúci život má prežiť ako pes. –

4 Z násobenie mozgového objemu u človeka a primátov je trvalou hádankou paleontológie. Dohady, že ľudoopi sa dostali do komplexnejšieho prostredia, ktoré stimulovalo rozvoj myslenia, vzápätí neobstoja, lebo milióny živočíšnych duhov sa dostali do takého náročného prostredia, že vymreli, ale žiaden z nich zato nevyvinul abstraktné myslenie. Predstava boja o prispôsobenie sa prostrediu a prežitie ako jediného hnacieho motora evolúcie je holou absurditou; lebo potom by evolúcia musela skončiť už v štádiu vývoja prvých morských rias, ktoré sú už odvtedy až do dnešného dňa vo svojom prostredí dokonale prispôsobené a vo svojom prežití ako druh ničím neohrozené.

5 Jean Prieur: Duše zvierat. Mladá fronta, Praha, 1994.

To bol pre mňa zážitok taký hrozný, že som na chvíľu stratil reč a uvedomil som si, že to s tým duchovným prebudením Slovenska nebude ani zďaleka také jednoduché, ako som si to predstavoval. Títo ľudia nemali najmenšie tušenie o svojej duchovnej podstate, a preto im nič neprekážalo pri pomyslení, že by v niektorom zo svojich minulých alebo aj budúcich životov mohli byť zvieratom. “

Ó”, povieť si teraz, “ale pravdaže je veľký rozdiel medzi človekom a zvieratom. Ja nepatrím k tým, čo by to nevedeli!” Dobre. Lenže aký?! Väčšina ľudí mi to nakoniec nevedela povedať a skončila najčastejšie len tam, kde Prieur: že to najvyššie, čím sa človek líši od zvierata, je jeho intelekt, technické výrobky a pod. Nevedeli, akú tragédiu znamenajú ich slová, keď hovorili, že **človek je vlastne len chytřejším zvieratom, s väčším objemom mozgu, ktorého inteligencia je tu na to, aby mu umožnila uspokojovať jeho zvieracie potreby rafinovanejším spôsobom**. Skutočne, ľudstvo dnes uvažuje tak, že človek má svoje pocity (astrálne telo), ako zvieratá, a potom ešte myšlienky (mentálne telo) a to je všetko. To, že človek má okrem toho ešte aj ducha, si ľudia nevedia nijako jasne uvedomiť.

DARWINIZMUS V PRAXI

Horeuvedený názor, že človek je len inteligentné zviera, by snáď nebol až taký nebezpečný, keby sa mu za posledných sto rokov systematicky nedostávalo pseudo-vedeckého potvrdenia zo strany vedy, a keby sa skutočne nebral za svetonázorový základ pre budovanie celospoločenských štruktúr a inštitúcií.

Priatelia, ak sa tu chceme zaoberať rozdielom medzi zvieracím a ľudským duchom, nerobíme to opäť len pre intelektuálne potešenie z filozofovania. Hovorili sme už o tom, že **myšlienky, ktoré sú v určitom čase len majetkom vybraného kruhu ľudí, sa v priebehu zhruba sto rokov, ak sa ujmú, stávajú majetkom všeobecným, a začínajú sa zavádzať do praxe**.

V roku 1415 bol v Kostnici upálený Ján Hus, pretože kázal proti odpustkom. V tom čase nemal žiadnu nádej presadiť sa. Avšak presne o 102 rokov neskôr, v roku 1517, pribil Luther na bránu Württemberského kostola svojich 95 téz proti odpustkom; vystúpili Kalvín, Zwingli a Münzer; a reformácia v Čechách a v Nemecku sa stala skutočnosťou.

V rokoch 1859 a 1871 publikoval Darwin svoje práce “O vzniku druhov prirodzeným výberom” a “Pôvod človeka a pohlavný výber”. V tom čase bolo v povedomí ľudstva stále ešte čosi, čo Darwinovu teóriu pociťovalo ako urážku ľudskej dôstojnosti. Z Darwinovho životopisu a listov sa dozvedáme, že na jeho verejných prednáškach o opičích predkoch človeka dámy odpadávali a páni sa ho snažili vypískať. Ešte štyridsať rokov po Darwinovej smrti sa v USA konali tzv. “opičie procesy” proti učiteľom, ktorí sa Darwinovu teóriu pokúšali učiť v školách.

V priebehu jedného storočia sa však ľudstvo s touto myšlienkou vo svojom cítení zmierilo a začalo ju prenášať aj do svojho konania, do spoločenskej praxe. Takže **čo vidíme - presne 100 rokov po Darwinovi?** Rockových spevákov a hippies, ktorí chodia zhrbení, zarastení a v otrhaných rifliach, ako keby sa chceli vyvíjať naspäť k pračloveku; po prvý raz sa verejne začala hlásať tzv. “voľná láska”, pod ktorou sa v skutočnosti vždy myslel “voľný sex”, na spôsob neobmedzeného párenia krížom-krážom v stáde; vrcholí nudizmus, samozrejme pod heslom “návratu k prirodzenosti”, pričom pod prirodzenosťou človeka sa rozumela opäť nie jeho vyššia, duchovná podstata, ale zase len tá nižšia, prírodná. Kultúru, ktorá povznáša človeka k ideálu, vidíme zatlačenú rozsiahlou vlnou anti-kultúry a “zábavného priemyslu”, ktoré už nemajú žiadnu pointu, ale ich jedinou pointou je čo najštavnatejšie zobrazovať nižšiu

prírodnosť človeka a stimulovanie tých pocitov, ktoré máme spoločné so zvieratami. Takže keď dnes naladíme niektoré rozhlasové stanice, nepočuť v nich už duchaplné ľudské slovo, ale len rozličné pokriky, škreky a vzdychy, ktoré nemajú žiaden vyšší zmysel, ako vyjadrovať určité intenzívne emocionálne stavy.

Veda, namiesto toho, aby pomáhala upozorňovať človeka na jeho vyššiu prírodnosť, pomocou ktorej môže svoju nižšiu prírodnosť pretaviť a prekonať, dáva tejto nižšej prírodnosti punc biologickej nevyhnutnosti. V psychológii sa dôvodí, že agresívnosť je prirodzená, neoddeliteľná vlastnosť ľudskej povahy, ktorú môže a musí do seba nejako "integrovat", lebo je to dedičstvo loveckých inštinktov bezpočtu generácií jeho dávnych predkov a pod. Nedávno bežal u nás populárno-vedecký film "Sexuálny imperatív", v ktorom vtipne predvádzali paralely zo života zvierat a ľudí. Uvádzali v ňom napr. štatistiku, podľa ktorej je priemerný muž svojej manželke do dvoch rokov neverný, a porovnávali to so životom v opičej tlupe, kde je samec najpotrebnejší pri výchove mláďaťa iba prvé dva roky a potom sa jeho biologickosexuálna väzba k samici oslabuje.⁶ Tento film mal, žiaľ, v mnohom príliš veľkú pravdu. Lebo aký je napríklad rozdiel medzi vtákom, ktorý hromadí zbytočnú kopu smetí a dreva pred očami samičky, len aby dokázal, že je dosť silný, aby postavil hniezdo a zabezpečil potravu pre potomstvo - a mužom, ktorý hromadí peniaze, majetok a metalyzované limuzíny len preto, aby s ním išli mladé dievčatá?

Namiesto kultivovania svojej vyššej podstaty hľadá človek stále nové cesty, ako by všetky spoločenské štruktúry a inštitúcie prispôsobil tak, aby čo najviac vychádzali v ústrety zvierat u človeku. Darwinova teória o sebaapresadení, boji o potravu, o územie, o prvenstvo v stáde, o čo najväčší počet samíc - nepotrebuje už filzofického potvrdenia - lebo sa medzitým stala prevažujúcou spoločenskou praxou. Je stelesnená v celkom amorálnej, džungľovej ekonomike a politike, orientovanej len na čisto konzumné hodnoty. **Bezduchý konzum - to je darwinizmus v praxi!**

BOLO TO TAK VŽDY?

Ľudia si dnes nakoniec nahovárajú - a to je zlatý klinec - že to ani nikdy nebolo inak! Vraj: svet bol vždy rovnaký, vždy išlo len o to, a o nič iné! Ako kruto sa klamú! Stačí obrátiť pohľad k úsvitu ľudských dejín - do čias Iliady, Mahábharáty alebo Eddy - a musíme sa pýtať: aké motívy mohli viesť Etruskov k tomu, že stavali svojim mŕtvym krásne, mozaikami a freskami zdobené kamenné domy, zatiaľčo sami sa uspokojili s jednoduchými hlinenými prístreškami? Kde vzali indické alebo slovanské ženy tú silu byť verné svojim manželom až za hrob, a nasledovať ich v smrti rovnako ako v živote? Čo viedlo ešte stredovekých rytierov k tomu, že boli ochotní vzdať sa aj vlastného života len kvôli tomu, aby dodržali dané slovo? Nech to bolo akokoľvek, musíme uznať, že fyzické bytie a uspokojovanie hmotných potrieb nestálo u týchto ľudí na prvom mieste. **Naši predkovia boli v tomto zmysle oveľa vznešenejší: nestotožňovali sa so svojimi zvieracími schránkami.**

⁶ Americkí "vedci" dokonca "dokázali", že muž vlastne ani nemá možnosť byť ženám verný; lebo "hormón lásky", PAT (=fenyletylamín), ako namerali, sa vraj vylučuje iba vtedy, keď sa človek zamilováva do novej ženy.

Je nanajvýš dôležité, aby si ľudstvo teraz jasne uvedomilo, že to, čo robí človeka človekom, je práve to, čím sa líši od zvierat. Lebo ak by tento stav stotožňovania sa človeka so zvierat'om v ňom mal trvať aj naďalej, čaká v budúcnosti veľkú časť ľudstva katastrofa nevídaných rozmerov.

MAJÚ ZVIERATÁ DUŠU?

Kniha Jeana Prioura "Duše zvierat" je celá motivovaná súcitom k zvieratám a je výzvou k ich aktívnej ochrane. V tom musíme s ním plne súhlasiť; **človek je zodpovedný za to, aby sa zvieratám zbytočne neubližovalo:** *"Všetchno utrpení, které člověk působí zvířatům, přitahuje už na tomto světě zlé duchy, hemžící sa v astrální sféře, povzbuzuje je a dodává jim sílu. Člověk sa stáva jejich otrokem stejným způsobem, jakým zvířata otročí jemu."*

Priour však chce vyvolať tento súcit u ľudí tým, že zvieratám pripisuje všetky možné ľudské vlastnosti. Knižka je v poriadku potiaľ, pokiaľ hovorí o tom, že **nie len človek, ale aj zvieratá majú pocity, pociťovanie.** Pravdaže. Každý chovateľ domácich zvierat bude nadšene súhlasiť, že z očí a zo správania svojho psa alebo iného miláčika môže vyčítať všetky druhy prežívania: radosť, strach, smútok, bolesť, slasť, ale aj žiarlivosť, trucovitosť, ľútosť a ďalšie a ďalšie. Zviera má pociťové, astrálne telo, práve tak, ako aj človek, a jedny a tie isté astrálne fluidá, ktoré prúdia v pociťovom tele zvierat'a, pôsobia aj v človeku; len s tým rozdielom, že u človeka sú ešte zjemnené do vyšších oktáv.

Tu však analógia medzi človekom a zvierat'om končí. **To najvyššie, čo má človek spoločné so zvierat'om, je jeho astrálne telo!** Dalo by sa ešte povedať, že okrem pociťovej duše, nájdeme u vyšších zvierat a primátov ešte akési minimálne náznaky rozumovej duše a kombinačných schopností, ktoré sa však vyčerpávajú takými prejavmi, ako u šimpanza, ktorý dokáže postaviť pyramídu z kociek a poslúžiť si palicou, aby zvesil zo stropu banán. V žiadnom prípade však zviera nemá ani náznak duše vedomej, vedomie svojho ja, a to ani vtedy, keď šimpanza naučia ukazovať prstom na seba a hovoriť "ja".

MAJÚ ZVIERATÁ MORÁLNY A ESTETICKÝ ZMYSEL?

Keby sme teda chceli zjednodušiť pojem duše len na jej pociťovú zložku, dalo by sa veľmi zjednodušene povedať, že **zvieratá majú dušu**, ktorá sa môže kryť nanajvýš s jednou tretinou duše ľudskej; **ale čo v žiadnom prípade nemajú** - a to je to podstatné - **to je individuálny duch.**

U zvierat'a sú totiž všetky duševné sily pevne zviazané s jeho telesným organizmom. Človek si však práve z tých duševných síl, ktoré vyslobodil zo závislosti od svojho fyzického organizmu, buduje svoju nesmrteľnú, duchovnú individualitu.

Cez tento duchovný článok svojej bytosti má človek spojenie k úplne inému, nadprírodnému, morálnemu súcnu, k svetu Ducha. Ako hovorí Hermes Trismegistos, **"Človek je jediná bytosť na zemi, s ktorou Boh nadväzuje spojenie."** Má v sebe pozemskú aj nebeskú prirodzenosť, a je tak spojovacím článkom medzi pozemským a duchovným svetom. Nie je ani anjel, ani zviera, ale má v sebe z oboch niečo, a mal by v sebe tieto dve zložky harmonicky zlučovať.

Človek jediný sa môže modliť; z pozemských tvorov len on môže nadviazať seba-vedomé spojenie s Bohom, resp. s jeho hierarchickými bytosťami. **Duch je u**

človeka nositeľom slobody, morálky, svedomia; prostredníctvom neho spoznáva večné pravdy, v ňom má svoj zmysel pre Krásno, Pravdu a Dobro.

Človek sa vyčlenil po prvý raz zo zvieracej ríše vo chvíli, keď ochutnal zo stromu poznania dobrého a zlého. **Pre zvieratá pojem dobra a zla nemá zmysel.** Lev nemá výčitky svedomia pre roztrhanú gazelu, ani paraziti súcit so svojou obeťou. Pre Jeana Prieura je však nasledujúci príbeh dôkazom, že zvieratá svedomie majú:

“Dobrácký Astor si rád hrával s malými kráľíkmi... Nešťastnou náhodou jedného kráľíčka pri hre zranil a priniesl ho domú svým páňom. Paul a Bernadetta se marně snažili zvířeti pomoci, králik vkrátku odevzdal svou čistou dušičku Bohu. Zoufalý Astor ze samých výčitek svědomí propadl zoufalství, večer odmítl žrát... Od té doby začal Astor skučet, kdykoli zaslechl slovo králiček... Někteří přátelé, kteří příběh znali, si vymysleli krutou zábavu. Schválně se ptali: “Kdepak je králiček, Astore? Co jsi udělal s králičkem? A Astor kňučel.”

Zvieratá citlivo vnímajú každý pocitový výron, každé očakávanie človeka, a reagujú naň. Keby Paul a Bernadetta nespojovali príbeh o kráľíčkovi s takou srdcelomnou ľútosťou, ale s radostným povzbudzovaním, Astor by nekňučal - ako sa to predtým od neho očakávalo - ale zadával by všetky kráľičky v okolí a s radostným vrtením chvosta by ich nosil páňovi a panej - napokon, ako to aj robia všetci loveckí psi. Veľmi rýchlo by sa ukázalo, že Astorovo kňučanie nie je prejavom jeho pevných charakterových zásad, alebo “pacifického svetonázoru”, ale len pocitovým podriaďovaním sa páňovi. Zviera sa dá vychovať k miernosti, ale aj systematickým cvičením agresivity premeniť na krvilačnú beštiu, čo roztrhá každého, na koho ju nahuckajú. Záleží len od človeka. To sa čiastočne robí v špeciálnych vojenských a policajných útvaroch, ale ešte horším spôsobom medzi súkromníkmi, ktorí sa živia vsádzaním pri psích súbojoch, že systematicky deformujú dušu zvieratá tak, že z neho vychovávajú posadnutého netvora, s ktorým sa potom už nedá nič viac, ako ho utrátiť. **Zviera nemá charakter, ktorý je u človeka zdrojom jeho sebaúcty.** Pes pohraničnej stráže zakusne ľudí, ktorí možno utiekali za svojou slobodou; kôň nesie na svojom chrbte dobrého aj zlého kovboja; ovca sa nestará o to, či dáva mlieko dobrým alebo zlým ľuďom. Pravda, keď bude žiť medzi ľuďmi, ktorí sa nemajú radi, bude touto atmosférou zasiahnutá tak, že bude dojsť horšie; ale to nebude výsledkom jej vedomého rozhodnutia.

Poznávanie vyšších právd a vnímanie krásna sú duchovnými potrebami človeka. Žiadne zviera však netrpí tým, že sa nemôže zúčastniť filozofických diskusií; ani nikto nevidel ešte koňa, ktorý by namiesto prikurovanej stajne s pravidelným prísunom ovsa dal prednosť stajni s umeleckými obrazmi alebo s výhľadom na more.

Podľa Prieura však *“Cít pro hudbu mají také krávy. Zjistili to američtí chovatelé dobytka, když zkusili v chlévech pouštět z reproduktorů symfonické skladby. Krávy pod dojmem nádherné hudby začaly víc dojit a mléko bylo lepší kvality. S hudbou rockovou však pokus dopadl katastrofálně.”*

Zabudol však povedať, že žiadna jalovica ešte nezložila žiadnu symfóniu. Uvádza síce príklad myši, ktorá si v starom piáne urobila hniezdo z farebných kusov plsti v tvare ruže. Avšak predpoklad, že myš k tomu viedli čisto estetické pohnútky, by bol vieryhodný iba vtedy, keby tá ruža nebola zároveň hniezdom pre jej mláďatá. Bobor si stavia hrádze, hraboše nory, vtáci hniezda - a to všetko má v sebe nepochybne kus estetiky. **Ale len človek stavia také diela, ktoré nemajú žiaden praktický zmysel, ale len zmysel estetický.**

VLÁDCOVIA ZVIERACÍCH DRUHOV

Aby sme však teraz porozumeli zvieracej bytosti naozaj správne, musíme tu vysvetliť ešte jednu vec. Sú totiž známe prípady, kedy zvieratá vykonávajú niečo, čo má skutočne vo vzťahu k človeku svoj morálny rozmer. Napríklad delfíni, ktorí zachraňujú topiaceho sa človeka. Brehmov život zvierat, ale aj iné staré príbehy, ktoré čerpajú zo života, sú plné príkladov, ako zvieratá v divočine niekomu pomohli, a niekomu inému zase pomohli zo sveta - a v tých príbehoch sa prejavuje akási pozoruhodná múdrosť či prozreteľnosť osudu. Rozprávky sú plné príbehov, kde zvieratá pomáhajú dobrým v boji proti zlu, ale aj naopak. Rozprávky však obsahujú hneď aj vysvetlenie: každý zvierací druh má svojho vládcu: kráľa jeleňov, kráľa hadov, kráľovnú lesného vtáctva atď. Keď hrdina pred nimi dobre obstoje, títo zariadia, aby mu zvieratá boli napomoci.

V Hermasovom pastieri, apokryfnej knihe, ktorá bola kedysi súčasťou Nového zákona, sa spomína príbeh bývalého otroka Hermasa, ktorý žil v Ríme v 2. storočí a mal videnie: zjavila sa mu bielo odená panna, v ktorej spoznal Cirkev. Rozprával jej, že stretol strašlivé zviera a vyviazol z jeho pazúrov len vďaka Hospodinovej moci. Zjavenie mu odpovedalo: *“Ak si mu šťastne unikol, znamená to, že si vložil svoje trápenie na Hospodina a že si mu otvoril svoje srdce, lebo si veril, že pre teba niet inej záchrany, ako meno Najvyššieho. Preto zoslal Hospodin jedného z anjelov, ktorí dbajú o divokú zver, anjela menom Tégri. Ten zavrel šelme papuľu, aby ti neučinila nič zlého.”*

Aj zvieratá majú teda duchovnú inteligenciu; ale táto jednak nie je vtelená na fyzickej úrovni, ale nachádza sa nad nimi, vo sfére astrálnej; jednak nepatrí jednotlivým zvieratám individuálne, ale je spoločná celému druhu. Týmito inteligenciami sú tzv. dévovia, potomkovia duchov pohybu (dynameis), čiže piateho anjelského chóru, ktorí sú zároveň duchovnými inteligenciami planét v našej slnečnej sústave. **Zvieracie druhy majú teda skupinové ja, ktoré sa nachádza na planétach, v astrálnej sfére.** Anjelský vládca, déva, je tou sebavedomou bytosťou, ktorá žije a pôsobí v jednotlivcoch svojho druhu, cez nich zbiera skúsenosti a vyvíja sa: *“Aby sme našli usporiadavajúcu bytosť úľa alebo mraveniska, nemôžeme zostať stáť vo svete, v ktorom včely alebo mravce žijú, pokiaľ ide o ich fyzické telá. Vedomý duch sa musí ihneď hľadať v inom svete. Taký vedomý duch, aký u človeka žije vo fyzickom svete, musí sa hľadať pre menované zvieracie kolónie vo svete nadzmyslovom. Keby sa človek mohol svojím vedomím pozdvihnúť do tohto nadzmyslového sveta, tak by tu mohol pozdraviť “ducha mravcov” alebo “ducha včiel” s plným vedomím ako svoju sesterskú bytosť. Vidiaci to aj skutočne môže.”*⁷

Celkom originálnym, vedeckým postupom “zdola” odhalil tieto inteligencie anglický botanik Rupert Sheldrake. **Pri svojich pokusoch s rastlinami a zvieratami prišiel na to, že skúsenosť jednotlivca nejakého zvieracieho druhu sa musí ukladať niekde mimo fyzickú sféru, odkiaľ ju potom čerpajú všetci jednotlivci toho druhu a stáva sa tak spoločným majetkom celého druhu.**⁸

⁷ Rudolf Steiner: *Z akašickej kroniky*. Výjde vo vyd. *Sophia* v roku 1997.

⁸ Rupert Sheldrake: *The Presence of the Past*. Fontana, London. 1989. Pozri aj *Sophiu 3*: Rupert Sheldrake: *Sedm experimentů, které mohou změnit svět*.

Túto kolektívnu mimofyzickú inteligenciu zvieracích a rastlinných druhov označil menom morfogenetické (tvarotvorné) pole. Tým neobjavil, pravda, nič iné, ako poznatok, ktorý bol v ezoterickej vede známy už odpradáva; ale teraz bol po prvý raz v dejinách odhalený vedeckým postupom.

JASNOVIDNOSŤ ZVIERAT

Práve preto, že zvieratá nemajú svoje ja na fyzickej úrovni, sú - na rozdiel od človeka - prirodzene jasnovidné. Sú otvorené vnemom zo svojho astrálneho a éterického okolia; a môžu vnímať (nie chápať!) aj bytosti, ktoré tam pôsobia. **Týmto bytosťami** - pre človeka neviditeľnými - **bývajú zvieratá vedené a usmerňované**. Príkladom na to sú kone, ktoré bezpečne nájdu cestu úplne neznámou krajinou, v ktorej sám jazdec je stratený. Alebo obdivuhodná orientácia sťahovavých vtákov, ktorá pre ornitológov zostáva záhadou. Sheldrake popisuje experimenty s poštovými holubicami: zaväzovali im oči, vyoperovávali všetky možné orgány, dezorientovali v centrifúge, odvážali na vzdialené miesta, premiestňovali ich domáce holubníky o stovky kilometrov inde - ale holubice do nich vždy bezpečne trafili bez ohľadu na všetko. Z hľadiska materialistickej vedy niečo nemožné. Ornitologickou záhadou je aj to, ako môže krdel vtákov v lete udržiavať formáciu. Zistilo sa totiž, že koordinácia medzi jednotlivými vzdialenými krídlami formácie sa odohráva v čase menšom ako 1/17 sekundy. Ornitológovia považujú za vylúčené, aby sa vtáci medzi sebou mohli v takom krátkom čase dorozumieť o zmene smeru.

My, pravda, poznáme odpoveď. Vtáci sa nemusia dorozumievať medzi sebou navzájom, lebo sú vedené zvonku - jednou vzdušnou bytosťou, ktorá funguje ako "veliace ja" celého krdla. Táto pôsobí priamo do ich astrálnych tiel určitými pocitmi alebo jednoduchými myšlienkovými formami.

Prírodné bytosti takto upozorňujú zvieratá aj na nebezpečenstvo blížiacich sa živelných pohrôm: zosuvy pôdy, výbuchy sopiek, zemetrasenia, uragány, záplavy... Preto chovanie zvierat bolo vždy dobrým indikátorom blížiaceho sa nebezpečenstva. V štvrtej knihe Mojžišovej máme na to krásny príklad: oslica proroka Baláma uvidela pred sebou vyššiu bytosť, anjela, a vzpierala sa ísť ďalej po ceste. Balám anjela najskôr nevidel a trikrát neposlušnú oslicu zbil. Až keď sa mu otvorili oči a aj on uvidel anjela, pochopil, že konal nesprávne. (4M 22:21-35)

Nikto teda nehovorí, že by sa v správaní zvierat neprejavovala určitá inteligencia, prezieravosť, ktorá môže mať aj morálny význam, alebo dokonca určitá estetika; ale **táto inteligencia nepatrí týmto zvieratým samotným, ale iným bytosťami**, ktoré sa takto prostredníctvom nich prejavujú. Opakujem však: **zvíra nemá v sebe žiadnu morálnu ani estetickú substanciu**, nemá ducha; a preto nerozoznáva dobro a zlo! Všetko morálne a estetické sa nachádza vo vzťahu k zvieratú mimo neho a nad ním.

Keď si privedieme na myseľ také príklady, ako pavúka - čiernu vdovu, ktorého samička, hneď potom, čo ju samček oplodní, ho zamotá do pavučín, vstrekne mu jed, a odloží si ho do špajzy medzi ostatné muchy, pretože teraz už nemôže byť užitočný ničím iným, len ako potrava pre jej budúce potomstvo; alebo levicu, ktorá odsúdi na smrť dve zo svojich štyroch levíčat, lebo tuší, že bude slabý rok, a viac ako dve by sa poriadne neuživili... hneď stratíme ilúzie o moralite zvierat a pochopíme, že **príroda sama nerešpektuje zvíara-jednotlivca ako samostatnú duchovnú individualitu s vlastnou dôstojnosťou**; ale záleží jej len na prežití druhu. Inteligencii druhu je jedno, či získava skúsenosti prostredníctvom toho alebo onoho

levičaťa, lebo všetky sa nakoniec zhromaždia v jednej a tej istej skupinovej centrále, či morfogenetickom poli. Jednotlivé zvieratá sú dévovi druhu asi toľko, ako človeku bunky jeho tela: obetovať niektoré je prípustné v záujme celku.

V Priurovej knihe sú zachytené desiatky príbehov jasnovidnosti zvierat; uvádza množstvo príkladov, ako zvieratá vedeli vycítiť úmysly ľudí alebo predvídať udalosti; ako jeden pes náhle zosmutnel, keď sa o ňom povedalo, že je škaredý; a iný sa začal schovávať, keď začul, že uvažujú o jeho utratení. Zvieratá predvídajú vopred také veci, ako autohaváriu, pretrhnutie priehrady, výbuch bomby... Z toho však nemôžeme vyvodzovať, ako to urobil Prieur, že psi sú “dobrí psychológovia”, že rozumejú človeku, že sú “polygloti” a rozumejú všetkým cudzím jazykom alebo ich schopnosti označovať ako “prorocké”. Pes vôbec nerozumie syntaxi a gramatike žiadneho jazyka; ale vníma jeho zvukovú stránku a intonáciu, spolu s kvalitou emócií a jednoduchými myšlienkovými útvarmi, ktoré sú k nemu vysielané. Rozumie síce ihneď, ale nie všetkému; ale len tomu, čo dáva v kontexte jeho psacieho života dajaký význam. Zbytočne by ste na psa telepaticky prenášali Platónove dialógy.

Niektorí milovníci zvierat však idú dokonca tak ďaleko, že chcú v telepatických schopnostiach zvierat vidieť určitý vyšší civilizačný stupeň. V takom prípade by sme za “vyšší civilizačný stupeň” a “proroka” museli považovať aj rozhlasový prijímač, ktorý sa mimozmyslovo dorozumieva s rozhlasovým vysielateľom, a denne vopred prorokuje udalosti, ktoré sa majú stať. Tvorcom týchto duchaplných správ však nie je rádio samotné, ale iné bytosti, ktoré ho vďaka jeho spôsobeniu môžu používať ako prostredníka. 9

DOKÁŽU BYŤ ZVIERATÁ CNOSTNÉ?

Zaujímavé sú v tomto smere skúsenosti z deratizácie sýpok v Nemecku. Jeden profesionálny “potkaniar” si povedal, že rozmiestňovať misky s jedom nemá veľký význam, lebo vždy zahynie iba časť krýs a ostatné sa domnožia. Rozhodol sa teda krysy najprv krmiť, a keď mu už dôverovali, tak ich jedného dňa všetky naraz otrávil. Po čase sa však stalo, že aj na iných, nových miestach, kam prišiel, krysy o ňom už “vedeli”, a vysielali vždy len určitý predvoj, ktorý sa najedol, a až keď sa tým nič nestalo, prichádzali ďalšie. To znamená, že inteligencia druhu v tomto prípade vedela, o čo ide, ale jednotlivá krysa nie; inak by neochutnávala jed.

Prieur v takýchto prípadoch vidí slobodné, uvedomelé rozhodnutie zvieratá-jednotlivca hrdinsky sa obetovať v prospech širšieho spoločenstva. Opisuje prípady delfínov, mačiek a psov, ktorí zomreli od žiaľu, keď odišiel ich pán. Alebo prípad cirkusového opičiaka, ktorý spáchal samovraždu, keď akrobatka, ktorá s ním vystupovala, zmenila zamestnanie. Prirovnáva toto k nešťastným láskam z obdobia romantizmu, ako k Rómeovi a Júlii, a zakončuje: *“Ušlechtilosť a dôstojnosť zvierat se nejvíc projevuje ve chvíli, kdy tento svět, který spolu s námi obývají, opouští.”* Alebo prípady opustených psov, ktorí sa aj desať rokov stále vracali na miesto, na zastávku autobusu alebo do prístavu, kde posledný krát videli svojho pána. Prieur dáva túto

9 Predseda Lyonskej parapsychologickej spoločnosti F. Gouron mal psa Ajaxa, ktorý dokázal sčítať, odčítať, deliť, násobiť, ba aj odmocňovať. Udrel labkou toľkokrát, koľko bol výsledok. Vedel dokonca odpovedať na ľubovoľnú otázku o živote, na ktorú sa dalo odpovedať áno-nie; avšak nikdy nie na také otázky, na ktoré nevedel odpovedať ani pán Gouron. Ten totiž Ajaxa pri odpovedi telepaticky inštruoval.

zvieraci "vernosť" za príklad - za ideál ľuďom: *"Zvířata jsou schopni toho základního, totiž lásky. V nejčistším smyslu toho slova. Lidská láska je křehká, vydaná na milost a nemilost nešťastnému slovu, sebemenšímu otřesu, výkyvu nálady. Zvířecí láska je stálá. Dává-li se, pak je to jednou provždy, až do smrti, a dokonce až za hrob... Na Zemi existuje jen trojí láska, kterou si můžeme být naprosto jistí: láska boží, láska mateřská a láska zvířete."*

Uvedené prejavy však nemožno u zvierat pokladať za následok slobodného rozhodnutia! Vo svete zvierat nie je nič slobodné! Keď aj zviera v nejakej kritickej situácii zahynie, nie je to preto, že by vnútorne malo viac možností, a ono sa slobodne rozhodlo obetovať v mene nejakého vyššieho ideálu. **Zahynie nie preto, že sa slobodne rozhodlo, ale práve preto, že je neslobodné. Zviera je celkom nesené svojimi emóciami, ktoré ho práve robia neslobodným, ktorým nemôže odolať, aj keby to malo mať tie najhoršie následky.**

Keď si niekto - proti svojej vôli - privodí smrť, pretože nevie odolať droge alebo pohárik - možno to pokladať za hrdinskú smrť? Keď niekto zabil preto, že nevedel ovládnuť nával hnevu, možno to klasifikovať ako čin odvahy? Keď niekto vytrvale obťažuje nejakú ženu, lebo ho ženú pudy, je to prejav vytrvalej, vernej lásky? Či nie je mierou lásky skôr obeť? Či nie je hrdinom práve ten, kto zvládne seba samého? Keď si nejaké dievča pustí plyn preto, že jej vytúžený nemá o ňu žiaden záujem, je to znamenie veľkej lásky? A čím je tak svojmu milému užitočná? Načo je to? Či to nie je skôr prejav sebaľútosti, egoizmu, neuspokojenej žiadosti vlastniť, alebo dokonca snahy upútať pozornosť? Je opičiakova depresia, v ktorej si privodil smrť, prejavom jeho slobody alebo jeho neslobody?

Prieur opisuje prípad vtáka, ktorý nevedel opustiť svoju zastrelenú družku - a stal sa preto sám obeťou poľovníkov: *"Pták se blížil... nic nezbaje ve své lásce na hrozící nebezpečí."* Vransy, ktoré obstarávali potravu pre svoje nemohúce, slepé sestry. Bociana, ktorý mal na jeseň odletieť s ostatnými, ale na nárek svojej zranenej družky sa vrátil: *"Podlehl srdceryvnému nářku opuštěné družky, zamířil zpátky, snesl se dolů a za járotu přihlížejících usedl do hnízda vedle ní. Láska, altruismus, svobodná volba převládly nad biologickým pudem."* Alebo samičky, ktoré *"zůstávají odhodlaně sedět v hnízdě a nechají do sebe střílet"*, ale neopustia svoje mláďatá.

Prieur tu hovorí o "důkazech zvířecí ušlechtilosti v obraze jejich stoicismu a lásky mateřské." Lenže zvieratá tieto veci nerobia z nejakého slobodného filozofického presvedčenia, ale preto, že nemôžu inak! **Sociálne väzby v zvieracích spoločenstvách sú založené na týchto inštinktívne spúšťaných emóciách, a fungujú práve preto tak dobre, že zvieratá nemajú možnosť týmto emóciám odolávať.** Keby samček a samička mali nejakú možnosť svoje rodičovské inštinky potlačiť, a aj tak by sa ešte z nejakých dôvodov vrátili k svojim mláďatám, potom by sa azda dalo hovoriť o slobodnom rozhodnutí a možno aj o láske.

Prieur uvádza príklad kocúra, ktorý potom, čo jeho pán narukoval, prestal chytať myši, stratil chuť do jedla, nečistil si kožušok a nejavil záujem o mačky - ako príklad asketického sebaovládania a prekonanie biologického pudu: *"On, takový proutník, pohrdal dokonce i okolními krasavicemi se svůdnými kožíšky."* Aj človek niekedy stratí chuť do jedla, a vôbec do života, ale nie preto, že by sa z neho stal zdržanlivý svätec, ale preto, že je v tej chvíli plný nejakých iných, depresívnych emócií.

JE ZVIERA SLOBODNÉ?

V jednom klášteře museli bratři, kteří přišli k jídlu po stanovené době, zazvonit na zvonec a kuchař jim jídlo podal otočným okénkem. Hlídací pes Hasdrubal, kterého

mniši špatně živili, si všiml, jak to chodí; napadlo ho zatahat za zvonec také. Zazvonil, ozvalo se zaskřípění a před ním se objevil vrchovatý talíř. Příjemná změna proti obvyklé hubené stravě! Bohužel nedokázal ovládnout svou lačnost a tahal za provaz tak často, že se kuchař začal divit, čo že je pořád tolik opozdílů. Vykoukl okénkem a spatřil provinilce, třímajícího dosud v tlamě konec provazu.”

Tento príbeh uvádza Prieur ako príklad veľkej inteligencie zvierat; pritom si však nevšima to, čo je na tomto príklade oveľa podstatnejšie: že pes nedokázal ovládnuť svoj apetít a ťahal za povraz dovtedy, kým ho nechytli.

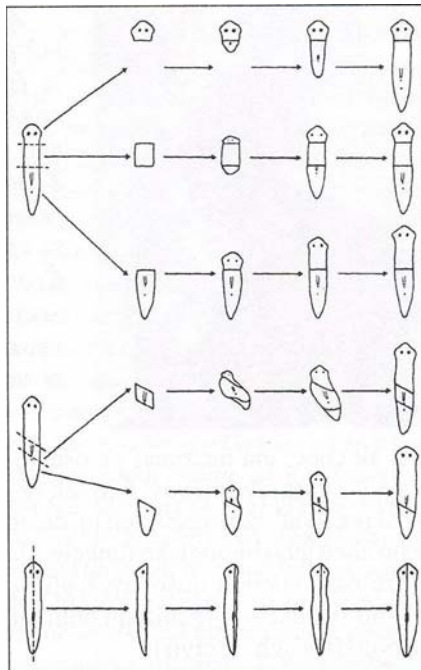
Že zvieratá nedokážu ovládnuť svoje emócie, sa pozná okamžite, keď sú vytrhnuté zo svojho prirodzeného prostredia. Ošípaná sa naje tak, že sa môže už len zvaliť v chlieve, lebo sa už neudrží na nohách. Keby chápala, že ju zarezú tým skôr, čím skôr sa vykrmi, asi by sa snažila nejesť. Ale ani tak by asi nevedela ovládnuť svoju chuť do jedla. Orangutani v zoo, ktorých pustili k neobmedzenému množstvu potravín, zomreli na nič-nerobenie a obezitu. Ruský psychiater Vladimír Levi opisuje experiment s krysami, ktorým bola zavedená elektróda do mozgu. Pomocou pedálov mali možnosť stimulovať svoje mozgové centrá rozkoše. Krysy tlačili pedál až kým nezomreli vyčerpaním.

Zviera nie je vo vzťahu k svojim emóciám slobodné; nemôže o nich rozhodovať. Zviera vôbec nemôže podnecovať nejaké emócie vo svojom vnútri aktívne, samo zo seba, ale **môže a musí prežívať emócie len na podnety zvonka, 10 v súzvuku s biorytmami prírody a v rytme kozmických telies.** Mnohé druhy sa napríklad pária vždy pri splne Mesiaca, iné v určitom ročnom období. Taká ryba si nemôže povedať, že sa bude páriť inokedy, ako pri splne Mesiaca, alebo jeleň, že sa nebude páriť v rují; lebo vtedy prežíva nutkanie páriť sa a inokedy ho jednoducho neprežíva.

Len čo je zviera zo svojich prirodzených súvislostí vytrhnuté, ukáže sa, že nemá žiadne vlastné ja, žiadne jednotné veliace centrum, ktoré by dokázalo ukázať a udržiavať jeho duševné sily v rovnováhe, a rýchlo upadne do nejakého extrému, ktorý sa mu stane osudným. Zvieracie ja sú na planétach; odtiaľ je ich emocionálny život riadený.

10 Rozumejte dobre! Ak napríklad pes spí a niečo sa mu sníva, alebo je v miestnosti, kde sa nič nepohlo a on vyskočí a šteká - nie je to reakcia na žiaden podnet zvonka, z fyzického sveta - ale na podnet zvonka, z astrálneho sveta; lenže stále tu nejde o iniciatívu zvnútra, z vlastného ja! - ale len o reagovanie na podnety.

Teda: ten podstatný rozdiel medzi človekom a zvierat'om nie je ani tak v tom, že by zvieratá nemali "dušu", že by nič necítili, neprežívali, ale v tom, že tieto duševné sily u zvierat'a nie sú nikdy slobodné!¹¹ Ani u človeka sprvu nie sú slobodné; aj človek, kým sa ešte v duchu nezobudí, podlieha vplyvu planét. Ale ľudská duša má možnosť sa vyslobodiť, ak chce; má možnosť sa osamostatniť z rytmov prírody. Človek nemusí prežívať vždy práve len to, čo od neho chcú jeho biologické funkcie, ale môže časť svojich duševných síl od svojho fyzického organizmu odpútať - a používať ich nezávisle.

DÔKAZ, ŽE PLOSKULICA NEMÁ DUCHOVNÚ INDIVIDUALITU. KEĎ PLOSKULICU ROZREŽEME NA DVE ALEBO TRI ČASTI, KAŽDÁ ČASŤ SA REGENERUJE A DORASTIE NA CELÚ PLOSKULICU. KEBY PLOSKULICA MALA INDIVIDUÁLNE JA, SPOJENÉ S FYZICKÝM TELOM, V KTOREJ Z REGENEROVANÝCH ČASTÍ BY ZOSTALO? PLOSKULICE MAJÚ SKUPINOVÉ JA, KTORÉ NIE JE VTELENÉ NA FYZICKEJ ÚROVNI.

Človek môže napríklad sexuálne žiť celý rok, bez ohľadu na fázy Mesiaca, ak chce, alebo zvoliť aj celibát, ak nechce. Jeho biologické funkcie od neho môžu chcieť, nutkať ho k niečomu - a on môže chcieť niečo iné! To práve u zvierat'a nie je možné! **Zviera sa nikdy nemôže dostať do konfliktu samo so sebou!** Niet v ňom žiadneho vyššieho ja, ktoré by sa mohlo dostať do konfliktu s jeho nižším ja.

¹¹ Zviera nie je nikdy slobodné, ani keď je na slobode. Je vždy vedené buď človekom alebo/aj vyššími bytosťami. Preto aj názov ochranného hnutia "Sloboda zvierat" nie je veľmi vhodný. Keby zviera bolo naozaj slobodné, bolo by nedôstojné, aby bolo majetkom svojho pána. Keby bolo slobodné, muselo by niest' aj zodpovednosť; a potom policajt by neudeloval pokutu majiteľovi psa, ale psovi samotnému.

Zviera je cele svojou astralitou a niet v ňom vnútri už ničoho ďalšieho, čo by sa s jeho pociťovaním mohlo dostať do konfliktu, ako u človeka, ktorý sa môže dostať do konfliktu so "zvieratom v sebe". Preto aj pojmy ako **silná vôľa, sebekázeň, cnosť nedávajú v súvislosti so zvieratami žiaden zmysel**. Len to možno nazývať skutočne vôľou, keď človek vládne svojim emóciám - nie keď je nimi len pasívne unášaný.

AKO ZVIERATÁ PREŽÍVAJÚ BOLEŠŤ

Prieur má však naprostý zmätok o tom, čo vlastne robí človeka človekom. Snaží sa dokázať podobnosť medzi zvieratom a človekom práve tým, že ukazuje, ako intenzívne zviera prežíva fyzickú bolesť: Medvedľa, ktoré plakalo ako malé dieťa, pretože kruh zapustený v nozdrách mu pôsobil neustálu bolesť; šialený pohľad opice, ktorú držali celé mesiace nehybne, "srdceryvný skřek" zasiahnutého vtáka atď. *"Zvířecí bolest vydává stejný křik jako bolest lidská. Proto jsou nám... zvířata tak blízká."* Ako keby človek bol tým ľudskejší, čím viac podlieha svojim emóciám! Niet pochýb o tom, že zviera prežíva bolesť; naopak *"práve preto, že duševné prežívanie je u zvierat tak tesne pútané k telesnosti, bude sa toto duševné prežívanie omnoho hlbšie vžívať do narušenej telesnosti, než u človeka... preto u človeka bolesť, spôsobená iba telesnými pomermi, celkom isto nemôže byť taká mučivá a dušu drásajúca ako u zvierat... Sú to naprosto nepodložené reči, ktoré hovoria o tom, že bolesť u človeka môže byť väčšia ako u zvierat. **Bolesť je u zvierat omnoho hlbšia a omnoho viac dušu naplňuje, než ako to môže byť u čiste telesnej bolesti človeka.**"* 12

To vidíme aj na malom dieťati, ktorého duševnosť je ešte celkom vpletená do telesnosti, a je v tom podobné zvieratkám, ako intenzívne prežíva svoje fyzické procesy, ako je neschopné nerozplakať sa, keď si napr. udrie koleno. Ale **dospelý človek zakladá svoju slobodu na tom, a čerpá svoju dôstojnosť práve z toho, že sa nenechá svojimi fyziologickými procesmi zotročovať**. Indiáni si vážili ako muža toho, kto pri lámaní na kole dokázal znášať bolesť bez mihnutia oka. Znásanie fyzickej bolesti s vnútornou nepohnutosťou slúžilo u indiánov ako skúška dospelosti. A pretože žena je svojim duševným prežívaním o niečo viac ponorená do svojej telesnosti, hovorili potom takému bojovníkovi, ktorý to nedokázal, že je ako "squaw", "zženštilý".

Zviera prežíva svoju telesnosť celou svojou dušou. Človek, čím viac je človekom, je od svojej telesnosti odpútanejší. Z dejín poznáme príklady svätcov-mučedníkov, ktorí v posledných chvíľach pred smrťou už necítili žiadnu bolesť, lebo sa celkom odpútali od tela. **V tom je pravý obsah pojmu vznešenosti: že človek sa povznesie nad podmienenosť všetkými hmotnými a telesnými potrebami, nad závislosť od všetkého nižšieho a malicherného, že zostáva vnútorne nepohnutý!** Ale hovoriť o "vznešenosti zvierat" ako Prieur, je dokonalé nepochopenie veci. V tom je dôstojnosť človeka, že tou časťou svojich duševných síl, ktoré odpútal od tela, môže myslieť, čo chce, môže byť verný úplne inému, nadprírodnému, morálnemu poriadku, bez ohľadu na potreby svojich orgánov; že môže byť spravodlivý, čestný, dôveryhodný. Česť, spravodlivosť a dôstojnosť zvierat však končí tam, kde telesný pud od neho požaduje niečo iné.

12 Rudolf Steiner: Ľudská duša a zvieracia duša.

MAJÚ ZVIERATÁ IDEÁLY?

Zviera teda prežíva fyzickú bolesť ešte viac, ako človek; zato však nikdy nepozná bolesť noogénnu: bolesť z morálneho konfliktu alebo z neexistencie zmyslu života. Jean Prieur si však ani tu nedá pokoj a chce dokázať, že zvieratá ani v tomto smere za ľuďmi nijak nezaostávajú. Uvádza príklad prasaťa Ernesta, ktoré vraj malo náboženský vzťah k svojmu pánovi: *“Ernest pána zbožňoval a chodil mu v patách tak oddaně, že mu div nepodrazil nohy. Jednou ráno jako obvykle Ernest ne a ne z chlívka. A tak ho zoufalý Gilbert zlostně přetáhl holí po hřbetě. Ernest dlouze zakvičel, sedl si a dost, ani hnutí - učiněné ztělesnění němé bolesti.”* Prieur uisťuje, že prasa nemalo poškodenú chrbticu, ale zomrelo sklamaním: *“Prase se přes veškerou péči nevzpamatovalo, naopak ztratilo dřívější chuť do života. Víc než tělesná bolest je ranil Gilbertův hněv. Neutrpělo šok fyzický, ale metafyzický. Zhroutil se mu svět, neboť zjistilo, že jeho idol, jeho bůh Člověk není dobrý. Nemělo ovšem tak docela pravdu, protože Gilbert starostlivě pokračoval v léčbě. Ernest si to nejasně uvědomoval a jeho existenciální úzkost tím ještě rostla. Je tedy bůh dobrý, nebo zlý? Máme ho milovat, nebo se ho bát? Nesnesitelné dilema. Prase Ernest se z toho naprosto zhroutilo.”*

Zviera nemá ideály!! Zviera sa nemodlí, nemedituje, nepracuje na sebe, aby sa z toho, čím je, stalo niečím iným. Zviera buď niečo prežíva vo svojej astralite, a potom tým aj je, alebo to neprežíva, a potom ho to netrápi. **Nemá žiadne nadja, ako človek, nie je v konflikte samo so sebou, a nemôže ani nikdy “prekonať samo seba”.**

Zviera nemôže nikdy “zaprieť samo seba a vziať svoj kríž... a stratiť svoju dušu a nájsť ju!” (Mat 16:24,25) Zviera sa nemôže od svojej pocitovej duše oddeliť - lebo nič iné, ako dušu, nemá! Kristus, Jezuliatko je symbolom rodiaceho sa duchovného ja v človeku. Preto sú nezmyslom vývody Prieurove a Damienove, že “Ježiš Kristus zomrel aj pre psov.” **Len človek si môže urobiť vzťah ku Kristovi, pes nemá čím,** a len cez človeka je potom umožnená aj spása ostatného stvorenstva.

Prieur však celkom vážne venuje kresťanským cnostiam zvierat celú jednu kapitolu: *“Byl jsem nemocný, a vy jste mne navštívili; byl jsem zarmoucen, a vy jste mne utěšili; byl jsem opuštěný, a vy jste mne milovali; umíral jsem zimou, a vy jste mne zahřáli...”* Nakoniec uvádza slepeckého psa ako dokonalý príklad kresťanského sebaaprekonania a uzaviera: *“Pes už dokázal překonat svou původní divokost, člověka tento úkol teprve čeká. Já jsem skutečně z hloubi duše přesvědčen, že pes se vyvinul zdárně, kdežto člověk ve svém vývoji až dosud selhal... Tolik intelligence, dobroty a sebeovládání! Žasl jsem... a vzpomněl jsem si na výrok Pierra Monniera: Pes je nejvyvinutější ze všech živočichů.”*

ZVIERA A DUCHOVNÝ VÝVOJ

Ako je to s vývojom zvierat? Akú majú vlastne možnosť vyvíjať sa?

Človek, pretože má vlastné vyššie ja, má možnosť individuálneho duchovného vývoja. Zviera zatiaľ nedostalo slobodu vyvíjať sa duchovne ako individuum, ale len ako druh. Jednotlivé zviera sa nemôže odtrhnúť od svojho druhu a postúpiť samo na nejakú vyššiu duchovnú úroveň; nemôže byť “osvietené”. Čo sa zo života zvierat dá vydobýť na duchovnom poznaní, to je majetkom druhu, teda tej inteligencie, ktorá tomu druhu vládne, a to sa opäť prenáša do fyziognómie celého druhu. Včely napríklad dokázali vyrábať papier už milióny rokov predtým, ako to po prvý raz dokázal človek. Dalo by sa teda povedať, že boli v tomto smere pred

nami, ako druh. Ale jednotlivá včela si nemôže povedať, že ona bude stavať plásty z niečoho iného, ako z papiera, že vymyslí niečo nové. Lebo jej schopnosť vyrábať papier je zabudovaná priamo do jej fyzického vybavenia, ktorú geneticky dostáva už pri narodení od svojho druhu. **Včela nemôže vo svojom prežívaní prekročiť rámec svojej fyzickej organizácie.** To mal na mysli Goethe, keď povedal, že *“zvieratá sú poučované svojimi orgánmi”* alebo Descartes: *“Čo zvieratá činia lepšie, než my, nedokazuje, že majú ducha,... ale skôr naopak, že ho nemajú vôbec, a že v nich pôsobí príroda podľa usporiadania ich orgánov. Tak ako vidíme, že hodiny, zostrojené z koliesok a pierok dokážu odpočítavať minúty a merať čas presnejšie než my s našou múdrosťou.”*

Prieur však nepochopil Descartove prirovnanie k automatom, a rozhorčuje sa: *“uprel zvieratám jakýkoľvek psychický život a prohlásil, že jejich jednání je automatické, vedené čistě jen hrou živočišných fluid.”* Descartes však nemal v úmysle prirovnávať zvieratá doslova k mechanickým automatom, ako kukučkovým hodinám a pod. Nepopieral, že by mali pociťovanie, psychiku; ale chcel poukázať práve na to, že **psychický život zvieratá nie je slobodný**, ale vždy vedený onou hrou astrálnych fluid, o ktorých sme hovorili, a tak zvieratá je niečo ako psychický automat. Uvedomme si, že aj psychický život človeka môže byť automatický, kým sa v ňom nerozžiarí iskra ducha.

Prieur však nie je prvý, kto Descarta pochopil nesprávne. Descartovo prirovnanie nepochopil v pôvodnom význame slova neskôr ani Voltaire. Vo svojom Filozofickom slovníku ho ironizuje: *“Odpovedz mi, strojár, usporiadala príroda všetky citové orgány v tomto živočíchovi na to, aby necítil? Má nervy, aby bol bezcitný?... Aká úbohosť, aká chudoba ducha tvrdiť, že zvieratá postrádajú vedomosti a cit, že vykonávajú svoje úkony stále rovnakým spôsobom, že sa ničomu nenaučia, v ničom nezdokonalia atď! Akože, tento vták, ktorý stavia svoje hniezdo do polkruhu, ak ho pripieňuje k stene, a do štvrtkruhu, ak je v rohu, a v celom kruhu, ak ho stavia na strome, ten vták že robí všetko rovnako? Tento poľovný pes, ktorého si po tri mesiace cvičil, nevie toho po uplynutí tohto času viac, než keď si ho začal učiť? Ak učíš čížika pieseň, opakuje jej nápev okamžite? Nepotrebuješ dosť dlhý čas, kým ho ju naučíš? Nepozoroval si, že sa mýli a opravuje?”*

Pravdaže. Ale my nesmieme zamieňať každú duševnú odlišnosť hneď za duchovný vývoj! Pravdaže každé zviera, aj každý človek, majú odlišný obsah pamäti, pretože majú za sebou rozdielne zážitky; a podľa toho aj rozdielne reagujú. Ale tým, že niekto vymení jeden obsah pamäti za druhý, alebo si toho pamätá viac, nestáva sa tým ešte z osoby osobnosťou; je možno informovanejší, ale nie nevyhnutne múdrejší.

Podstatné je, že zviera nemôžete chcieť naučiť to, čo si vy zmyslíte, ale len istú špecifickú činnosť, ktorá je vopred daná, a len potiaľ, pokiaľ má pre ňu ten druh vrodenu kapacitu. Papagáj má vrodenu kapacitu pre zapamätanie zvukov v rozsahu asi 20 slov. Túto kapacitu môžete využiť alebo nechať nevyužitú. Ale nemôžete vymýšľať nič nové. Nemôžete učiť psa spievať a čížika stopovať líšku.

Rudolf Stenier k tomu hovorí: *“Čo dokáže zviera v živote? Zviera dokáže to, čo mu umožňujú jeho orgány. A tak je zviera úzkostlivé, je odvážne alebo zbabelé, dravé alebo mierne podľa toho, ako sa Duch vylial do jeho organizácie. V duševnom prežívaní zvieratá sa zrkadlí tvorba Ducha v orgánoch... Duchovná tvorba ... sa vyčerpáva v útvaroch orgánov,... v tom, čo si zvieratá priamo na svet prinášajú. Vyčerpáva sa to v tom, čo má povahu druhu... To môže zviera len málo prekračovať... Čo prežíva zviera duševne? Od narodenia do smrti má zážitok svojho druhu.”* 12

AKO SA DUCH PREJAVUJE VO FYZIOGNÓMII

Nesloboda zvierat je tak daná už ich fyziognómiou. Lev sa nikdy nemôže stať vegetariánom, ani pavúk priateľom múch. Sova sa nemôže rozhodnúť, že bude viesť denný život. **Zvieratá vedia robiť všetky činnosti lepšie, ako človek; ale každé z nich vie robiť iba jednu, a žiadne z nich si ju nemôže zmeniť za inú.** Človek je vo všetkom nedokonalejší, vo všetkom zaostáva: nikdy sa nevyrovná v behu gepardovi, v plávaní rybe, v lietaní vtákovi; nikdy nebude mať taký zrak, ako orol, také uši ako sova, taký čuch ako pes...

C Končatiny všetkých zvierat sú špecializované na nejakú činnosť: tiger má drápy, krt lopatky, vták krídla, kôň kopyto. Ľudská ruka nie je ani dobrým pazúrom, ani dobrým krídlom, ani kopytom, ani lopatkou, ani plutvou... Ale môže robiť z každej tejto činnosti trošku. **Človek robí všetko horšie, ale môže zato robiť všetko!** Orol už nevyryje nič v zemi svojím krídlom, ani ryba nepobeží po plutvách...

To, že sa ľudská ruka nešpecializovala na nič konkrétne, že je univerzálna, práve hlboko súvisí s tým, že človek má ducha. Horná polovica človeka, ktorá sa vzpriamila, odpútala od zeme, je totiž v službách tej polovice duševných síl, ktoré sa odpútali od biologickej organizácie a dali do služieb ducha. Prostredníctvom ruky človek uskutočňuje svoje duchovné diela.

UNIVERZÁLNOŠŤ ĽUDSKEJ RUKY ÚZKO SÚVISÍ S TÝM, ŽE ČLOVEK MÁ DUCHA. ĽUDSKÉ TELO SA MOHLO STAŤ PRÍBYTKOM DUCHA LEN VĎAKA TOMU, ŽE JEHO HORNÁ POLOVICA SA VZPRIAMILA, ODPÚTALA OD ZEME A ZOSTALA UNIVERZÁLNOU.

Avšak zviera zostalo nevzpriamené, na štyroch; zviera nemôže prežívať seba nijako inak, ako to, čím je aj fyzicky. Termit-bojovník nemôže, než bojovať; termit-pracovník zasa len pracovať; a ich kráľovná nemôže nič, len bezvládne ležať a plodiť potomstvo. Tu je vidieť, že v takom termitisku žije jedna jediná inteligencia, ktorá si v jednotlivých termitoch vytvára podľa potreby len úzko špecializované orgány, nástroje, ako by to boli len bunky jedného tela. A keď je termitisko v núdzovom ohrození ako celok, keď je potrebná evakuácia, začnú sa rodiť úplne inak fyziologicky usporiadané termity, ktorých jediným účelom a aj jedinou možnosťou je splniť určitý krátkodobý účel a hneď na to zahnúť. Kde tu títo majú svoju slobodu a podieľajú na večnosti. Některá z nich se vrátila nás o tom ujistit." To, že možno pozorovať astrálne telá zomrelých zvierat, však nie je dôkazom ich nesmrteľnosti, ale len toho, že tieto astrálne telá si uchovávajú súdržnosť ešte nejaký čas po smrti. Všetky hmotné telá, nielen fyzické, ale aj éterické a astrálne, sa musia skôr či neskôr rozpadnúť - bez ohľadu na to, či je to u človeka alebo u zvierat. Čo sa z duše človeka stáva nesmrteľným, to je len to, čo sa počas života dokázalo odpútať od telesnosti, čo našlo oporný bod v duchu: "Tou mierou, ako vidíme, že sa ľudské duševné vnútro odtrhuje od orgánov, to znamená, že sa stáva individuálnym, tou mierou môžeme logicky hovoriť o tom, že vidíme, ako nesmrteľno v človeku kryštalizuje z telesného života."¹² Ostatné, čo zostalo upútané na telo, sa musí rozpadnúť s ním. A pretože zviera je cele dušou vo svojej telesnosti, musí sa rozpadnúť celé; jeho duševné sily po rozpade tela stratia oporný bod, ktorý by im dával formu. Preto hovorí Tomáš Akvinský: "Animae brutorum corrumpuntur corruptis corporibus" čiže "Duše zvierat sa zrušia, keď sa zruší telo."¹⁵ Duševné sily zvierat sa vracajú do skupinovej duše druhu: "Po uvoľnení sa z hrubohmotného tela duša zvierat vo väčšine prípadov

opäť stráca svoju formu po kratšom alebo dlhšom čase. Býva vstrebaná zhromaždiskom rovnakých druhov... Odtiaľ výraz »skupinová duša «. 16 A to, že Egyptania balzamovali telá mŕtvych ľudí aj zvierat, nebolo z takého dôvodu, ako sa Prieur a väčšina laickej verejnosti najčastejšie domnieva. Veď predsa to, čo je v človeku nesmrteľné, je nesmrteľné bez ohľadu na to, čo sa stane po smrti s jeho telom! Egyptania nebalzamovali ľudí a zvieratá preto, aby urobili ich ducha nesmrteľným! Ale aby oddialili rozpad tých jemnohmotných zložiek, ktoré sú od fyzického tela závislé; chceli oddialiť rozpad astrálneho dvojníka (ka) človeka a zvieratá po smrti, výber? Čaká ich jeden jediný osud, ktorý je naprogramovaný a spečatený priamo v ich špecializovanej fyziognómii už pri narodení. Je to ako keby sa nejaký človek odrazu narodil s klepetami a jedovými žlazami namiesto rúk a povedali by mu: "Buď slobodný! Miluj! Rob, čo chceš!" Ako a čo by mohol robiť so svojím usposobením iné, ako zabíjať? Nie, keby nejaká slobodná duchovná bytosť mala prebývať v úzko špecializovanom zvieracom tele, bola by to nepredstaviteľná, nevýslovná krutosť! Ľudské telo sa mohlo stať príbytkom ducha len vďaka tomu, že jeho horná polovica sa vzpriamila a zostala univerzálnou. Takto neprítomnosť ducha u zvierat pre znalca vysvitá už zo samotnej ich fyziognómie.

SÚ ZVIERATÁ NESMRTEĽNÉ?

V snahe dokázať, že medzi človekom a zvieratom nie je žiaden podstatný rozdiel, priznáva nakoniec Prieur zvieratám aj večný život v nebi. Argumentuje tým, že zomrelé zvieratá sa vo svojich astrálnych telách zjavujú aj po smrti; alebo tým, že Egyptania balzamovali nie len ľudské, ale aj zvieracie mŕtvoly. *"Zvířecí duše má stejné schopnosti a vlastnosti jako duše lidská: na onom světě přežívá a je jí dáno vědomí, láska, paměť. Ráda se vrací na místa, kde žila... Je duše zvířat nesmrtelná? Bezpochyby. Zvířata sa podílejí na věčnosti. Některá z nich se vrátila nás o tom ujistit."*

To, že možno pozorovať astrálne telá zomrelých zvierat, však nie je dôkazom ich nesmrteľnosti, ale len toho, že tieto astrálne telá si uchovávajú súdržnosť ešte nejaký čas po smrti. Všetky hmotné telá, nielen fyzické, ale aj éterické a astrálne, sa musia skôr či neskôr rozpadnúť - bez ohľadu na to, či je to u človeka alebo u zvieratá. Čo sa z duše človeka stáva nesmrteľným, to je len to, čo sa počas života dokázalo odpútať od telesnosti, čo našlo oporný bod v duchu: *"Tou mierou, ako vidíme, že sa ľudské duševné vnútro odtrhuje od orgánov, to znamená, že sa stáva individuálnym, tou mierou môžeme logicky hovoriť o tom, že vidíme, ako nesmrteľno v človeku kryštalizuje z telesného života."*¹²

Ostatné, čo zostalo upútané na telo, sa musí rozpadnúť s ním. **A pretože zviera je cele dušou vo svojej telesnosti, musí sa rozpadnúť celé;** jeho duševné sily po rozpade tela stratia oporný bod, ktorý by im dával formu. Preto hovorí Tomáš Akvinský: *"Animae brutorum corrumpuntur corruptis corporibus"* čiže *"Duše zvierat sa zrušia, keď sa zruší telo."* Duševné sily zvieratá sa vracajú do skupinovej duše druhu: *"Po uvoľnení sa z hrubohmotného tela duša zvieratá vo väčšine prípadov opäť stráca svoju formu po kratšom alebo dlhšom čase. Býva vstrebaná zhromaždiskom rovnakých druhov... Odtiaľ výraz »skupinová duša «."*

A to, že Egyptania balzamovali telá mŕtvych ľudí aj zvierat, nebolo z takého dôvodu, ako sa Prieur a väčšina laickej verejnosti najčastejšie domnieva. Veď predsa to, čo je v človeku nesmrteľné, je nesmrteľné bez ohľadu na to, čo sa stane po smrti s jeho telom! **Egyptania nebalzamovali ľudí a zvieratá preto, aby urobili ich ducha nesmrteľným! Ale aby oddialili rozpad tých jemnohmotných zložiek,**

ktoré sú od fyzického tela závislé; chceli oddialiť rozpad astrálneho dvojníka (ka) človeka a zvieratá po smrti, práve preto, že si boli vedomí, že je smrteľný.

Prieur však vyťahuje argumenty filozofov, ktoré bez toho, že by ich pochopil, používa vo svoj prospech: a to Trismegistov výrok, že “každý živý tvor má svoj nesmrteľný princíp (nous)” a tiež iný výrok Akvinského, podľa ktorého budú v nebi aj rastliny a zvieratá: *“Omnia opera Dei in aeternum perseverant, vel secundum se, vel in causis suis: sic enim et animalia et plantae remanebunt, manentibus caelestis corporibus”* čiže “Všetky diela božie pretrvajú vo večnosti, buď podľa seba, alebo vo svojich princípoch. Pretrvajú tak vo svojich nebeských telách zvieratá i rastliny.”

Pravdaže každá vec má svoj nesmrteľný duchovný princíp. Na zemi nie je nič, čo by už predtým, v princípe, nebolo stvorené v Duchu. **Aj kamene alebo kryštály majú svoj nous, princíp, k sebe prislúchajúcu duchovnú bytosť. Ale táto bytosť nie je v ich vnútri, ale vonku; nie je v nich vtelená!** Preto nemá zmysel hovoriť o nesmrteľnom živote nejakého konkrétneho kameňa v nebi. Jednotlivý kameň nemá individuálneho ducha (a kde by ten aj zostal, keby ste kameň rozbili na viac kúskov?) a ako taký sa do neba dostať nemôže, ako ani žiadne hmotné pozemské zviera, práve tak, ako by sa ani človek nikdy nemohol dostať do neba, keby sa tam chcel dostať so svojím hmotným telom, a nie so svojou duchovnou podstatou. Preto Akvinský výslovne hovorí, že všetko bude nakoniec v nebi, buď samo osebe, alebo vo svojich princípoch. V nebi budú duchovné zvieratá a rastliny, teda tie duchovné inteligencie, ktoré sú teraz vládnucimi princípmi zvieracích, rastlinných a minerálnych druhov.

BYŤ “ĽUDSKÝ” K ZVIERATÁM ZNAMENÁ BYŤ ZVERSKÝ K ĽUĎOM

Nedostatok Prieurovej knihy nie je ani tak v tom, že by nerozumel zvieratám. Ako milovník zvierat ich pozná veľmi dobre. Prieurova tragédia je v tom, že nepozná človeka. On netuší, že človek nie je len (inteligentnejšie) zviera! Pod láskou, priateľstvom, vznešenosťou, cnosťou nerozumie nič iné, ako určité emócie, ktoré majú aj zvieratá; voľné uspokojovanie svojich pudov nazýva slobodou, pocitové uspokojenie šťastím a astrálnu sféru kráľovstvom nebeským. **Skutočným problémom nie je to, že by niekto upieral psychický život zvieratám; ale to, že ľudia ako Prieur de fakto upierajú všetky vyššie city človeku!** Ak sa teda niekde hovorí o humanite, ľudskosti k zvieratám, nepomôže to nikdy k tomu, aby sa zo zvierat stali ľudia, ale je to vždy znamením toho, že ľudia sa so svojou predstavou o ľudskosti znížili na úroveň zvierat.

Ako filozof by si Jean Prieur ani nezaslúžil takú rozsiahlu oponentúru, keby sme sa s jeho argumentami v storakých podobách stále nestretávali z úst toľkých ľudí po celej krajine.

Je hrozné dívať sa, ako žena hovorí svojmu manželovi, že ho miluje - celkom rovnakými slovami ako svojmu psovi; alebo niekto hovorí o tom, že zviera mu dokázalo nahradiť strateného priateľa, ba v istých smeroch ho aj predčí. Je to podivuhodný pocit navštíviť rodinu, ktorej členovia sa navzájom neznášajú, zato všetci prejavujú extrémnu, žiarlivú “lásku” k svojim mačkám. Alebo ocitnúť sa vo francúzskom meste, kde vám vysvetlia, že tu už skoro nikto nie je schopný žiť s niekým vo dvojici, ako ľudia, a preto dávajú prednosť životu každý sám; a zároveň vidieť, že skoro každý v tom meste má psa. Keď títo ľudia pod láskou a priateľstvom nerozumejú nič iné, ako určité astrálne dojmy a sentimenty, ktoré majú aj zvieratá, je pre nich naozaj lepšie, keď žijú medzi zvieratami.

Lenže, priatelia, aký má potom význam chodiť na ezoterické prednášky a do kostola, načo hovoriť o láske, načo to, čo robíme v Sophii? Vážne, aký obsah má potom kresťanstvo, aký zmysel hovoriť o duchu, o Kristu, keď sa nakoniec ukáže, že nechápeme ani rozdiel medzi duchovnou bytosťou človeka a zvieratom? Čo znamená toľko hovoriť o humanite, keď ani nevieme, čo je človek?